

Handlingsplan för personal inom social verksamhet gällande våld i nära relationer

Grästorps kommun

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.0 Bakgrund	3
1.1 Våldsdefinition	3
1.2 Olika former av våld.....	4
1.3 Våldsutövaren.....	4
1.4 Våldsoffrets situation:	5
1.5 Särskilt utsatta grupper:.....	6
2.0 Våga se – våga fråga – ta emot svaret – och kunna agera	9
2.1 Att se	9
2.2 Att fråga	10
2.3 Att ta emot svaret	10
2.4 Att agera	10
3.0 Rutiner i arbetet med våld i nära relationer.....	14
3.1 Utredning av våldsutsatta vuxna och barn i vissa situationer	14
3.2 Genomförandet av insatser och skyddat boende	16
3.3 Våldsutsatta barn.....	17
3.4 Utredning av våldsutövaren.....	19
3.5 Samhandling kring särskilt utsatta grupper	21
3.6 Samverkan	22
3.7 Kompetens	22
4.0 Rättsligt skydd för våldsoffret.....	23
4.1 Polisen.....	23
4.2 Stöd vid rättegång	23
4.3 Särskild företrädare för barn.....	23
4.4 Hantering av skyddade personuppgifter.....	23
5.0 Kontaktuppgifter.....	25

Bilagor

1. Checklista för akut handläggning
2. Bemötande av våldsutsatt
3. Makt och kontrollrelation samt Jämställd relation
4. Vålds- och uppbrottsprocesser
5. Barnets reaktioner på en onormal situation
6. Signaler och tecken på våld
7. Förslag på frågor om utsatthet
8. Förslag på frågor när oro finns om att barn far illa
9. Checklista – våld mot äldre, funktionsnedsatta mfl.

1.0 Bakgrund

Våld i nära relation är ett stort samhällsproblem som kan drabba alla, oavsett kön, ålder, yrke och social tillhörighet. Kännetecknande är att våldsoffret har en nära relation till och ofta starka känslomässiga band till förövaren, vilket gör det svårare att avsluta relationen. Våld i nära relation skiljer sig från annan våldsbrottslighet då det vanligtvis sker inomhus i offrets egen bostad och mestadels ökar våldet i allvar och intensitet ju längre relationen pågår. Våld i nära relation drabbar både kvinnor och män, men kvinnor utsätts oftare av upprepat och grövre våld. Män uppger i högre grad att de har utsatts för psykiskt våld. Att vara barn i en familj där det förekommer våld mellan de vuxna är att leva nära och ofta mitt i våldet, men att inte själv ha någon kontroll över situationen. Forskning visar att ungefär tio procent av alla barn växer upp med våld i hemmet. Att som barn vara utsatt för våld i nära relation innebär inte alltid att man utvecklar symptom på psykisk ohälsa, dock visar studier att det är en mycket stark riskfaktor.

Även om våld i nära relation är förhållandevis vanligt förekommande kan det vara svårt att prata om. För den som är våldsutsatt kan det upplevas som skamfyllt och för omgivningen kan det vara svårt att veta vad man ska fråga och hur man ska ta emot svaret. Detta dokument är en vägledning för dig som i din yrkesroll har kännedom om eller misstänker att någon utsätts för våld.

Det finns inget krav på att den som har utövat våldet ska vara dömd eller ens polisanmäld för något brott. Det är våldsoffrets egen upplevelse av det inträffade som är avgörande.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) tydliggör vikten av att personal i verksamheterna har kunskap:

*Personal som genomför insatser enligt Socialtjänstlagen (2001:453) **bör** ha kunskap om våld och andra övergrepp för att kunna uppmärksamma att en person är våldsutsatt och se till att han eller hon får hjälp för sin våldsutsatthet. Vidare bör personal som genomför insatser i verksamheter som är särskilt inriktade på att ge stöd och hjälp till våldsoffret ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående samt ha förmågan att omsätta kunskaperna i det praktiska arbetet.*

1.1 Våldsdefinition

Att avsiktligt utöva sådant fysiskt och/ eller psykiskt våld gentemot en annan människa, som med största sannolikhet kommer att skada, förorsaka lidande, skrämja eller kränka denna person, eller får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill. Att utsätta barn för att uppleva våld i hemmet, är att jämställa med att utsätta för fysiskt och/ eller psykiskt våld. (Utväg Skaraborgs våldsdefinition)

1.2 Olika former av våld

Våldet kan delas upp i kategorier, fysiskt, psykiskt, sexuellt, materiellt, latent och ekonomiskt, samt försummelse.

- *Fysiskt våld:* Är varje form av oönskad fysisk beröring, fysisk handling som orsakar skada och fysisk smärta. Exempelvis. att bli slagen, knuffad, sparkad, fasthållen eller att någon tar stryppgrepp.
- *Psykiskt våld:* Är verbala kränkningar och handlingar som riktar sig mot en person, egendom eller människovärde. Exempelvis. att bli hånad, förlöjligad, isolerad, kontrollerad och ständiga trakasserier. Förövaren kan hota med att skada barn eller husdjur, hota att ta sitt eget liv, hindras att ge omsorg eller trösta sina barn, hindras att söka vård för sig själv eller sina barn.
- *Sexuellt våld:* Är när någon tvingas delta i eller tillfredsställa någon sexuellt, att tvingas se på sexuella handlingar mot sin vilja. Exempelvis att hota eller tjata sig till sex eller att den utsatta tvingas utföra olika typer av sexuella handlingar.
- *Materiellt våld.* Är när någon person angriper döda ting och framkallar rädsla. Den aggressivitet som riktas mot och förstör inventarier och ägodelar i och utanför hemmet skapar rädsla och oro.
- *Latent våld.* Är när stark ilska som aggressivitet visar sig i kroppsspråk och kroppshållning eller uttalanden som skapar rädsla och oro eller påminner om tidigare erfarenheter av fysiskt våld.
- *Ekonomiskt förtryck:* Det kan handla om att bli utsatt för ekonomisk kontroll och isolering som skapar ett begränsat livsutrymme och nedvärdering. Exempelvis. stöld av pengar och ägodelar, inte ha insyn i den gemensamma ekonomin, tvingas skriva på papper.
- *Försummelse:* Det här våldet drabbar kanske främst funktionsnedsatta eller äldre kvinnor. T ex medvetet felaktig medicinering, bristande hygien, otillräcklig föda, lämna någon utan hjälp och tillsyn långa perioder och försvåra istället för att underlätta.

1.3 Våldsutövaren

Våldet påverkar hela familjen på olika sätt och arbetet med att motverka våld i nära relation kräver ett helhetsperspektiv, vilket innebär insatser till både våldsoffret och den våldsutövande. En viktig förebyggande åtgärd för att våldsoffret och eventuella barn inte ska utsättas för upprepat våld är att den våldsutövande får stöd att bearbeta sin våldsproblematik. Att ge

insatser till den som utövar våld torde vara ett av de viktigaste skydden för våldsoffret. När en person som utövar våld har vårdnad eller har umgänge med barn, bör denne dessutom erbjudas råd och stöd utifrån barnets behov. Våldsutövare kan bli mer förändringsbenägna när de inser hur våldet påverkar deras barn och medveten om våldets konsekvenser. Att identifiera föräldraskap är att synliggöra barnen och kunna sätta in insatser för att ge barnen en trygg familjesituation. Att utreda den våldsutövande förälderns omsorgsförmåga och ge stöd till att förstärka den är viktigt för att förbättra livssituationen för barnet. Många barn berättar aldrig att de blivit utsatta för övergrepp vilket inte är konstigt om förövaren sitter med vid samtalet. Enligt 1 kap. 1 § SoL skall socialtjänstens verksamheter bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet. I bemötandet av den våldsutövande är det viktigt att respektera personen och att visa empati, samtidigt som man måste hålla kvar inställningen att den våldsutövande är ansvarig för våldet. Konsekvenser av våldet för den som är våldsutsatt och eventuella barn ska tydliggöras, samtidigt som tilltro ges till att den våldsutövande personen kan förändra sitt våldsbeteende.

Per Isdal, grundaren för Alternativ till våld i Norge, beskriver olika förklaringsmodeller till våld och dessa kan vara bra att ha i åtanke vid bemötandet av våldsutövaren.

- *Osynliggörandet* har ansetts vara den viktigaste förklaringen till att våldet ständigt kan fortgå. Genom att våldet negligeras, glöms och inte problematiseras kan våldet härskas nästan som det vill. Synliggörandet är den viktigaste åtgärden i kampen mot våldet, både för den utsatta och för utövaren. För utövaren kan det vara svårt och obehagligt att förhålla sig till sitt eget våld, det skapar skamkänsla.
- *Normalisering* utgör en annan förklaring som går ut på att göra ett fenomen så vanligt eller omärkligt att det inte finns någon orsak till att problematisera det. Detta försvårar ett förändringsarbete med personer som utövar våld. Det är på alla plan ett viktigt förebyggande arbete att avnormalisera våld som handling.
- *Externalisering* torde vara det vanligaste sättet att skapa en mening med våldet. I detta sammanhang betyder det att förklara egna handlingar med förhållanden utanför sig själv. Genom externalisering konstruerar våldsutövaren en form av offerupplevelse, där han eller hon får en benägenhet att se sig själv som den kränkta eller förolämpade. (Meningen med våld. Per Isdal 2001)

1.4 Våldsoffrets situation:

En person som utsatts för våld kan ha tvingats leva med våldsutövarens krav på kontroll och dominans under lång tid. Ett uppbrott är komplicerat och våldsoffret kan komma att försonas med sin förövare i omgångar. Att utsättas för våld av en närstående person kan påverka psykiskt i form av ångest, depression eller symptom på posttraumatiskt stressyndrom. Den som är våldsutsatt blir oftast synlig genom symtomet och får då behandling för detta. Förblir våldet osynligt kan det fortsätta att påverka den fysiska och psykiska hälsan, oavsett om våldet ligger

långt bak i tiden eller är en del av personens nuvarande vardag. Att utsättas för sexuella övergrepp innebär ett trauma och en integritetskränkning som ofta sätter djupa spår. Att våldet ligger långt tillbaka i tiden betyder inte att det är för sent att bearbeta det som hänt.

I 5 kap. 11 § SoL fastställs att:

Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsatts för brott och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver. Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver Lag (2012:776)

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) tydliggör stöd och hjälp enligt 5

Kap. 11§ SoL:

*Socialnämnden **bör** avgöra när och hur personalen i nämndens verksamheter ska ställa frågor för att kunna identifiera våldsoffret och barn som bevittnat våld som behöver stöd och hjälp. Nämnden bör se till att de metoder som används för att ge stöd och hjälp ha utformats med utgångspunkt i bästa tillgängliga kunskap. Nämnden bör såväl vid planering av verksamheten som i enskilda ärenden beakta de särskilda behov som en våldsutsatt kan ha på grund av bl.a.*

- *ålder,*
- *funktionsvariation,*
- *könsöverskridande identitet eller uttryck sin sexuella läggning*
- *att han eller hon tillhör en nationell minoritet,*
- *att han eller hon har en utländsk bakgrund,*
- *missbruk och beroende eller*
- *Risken för hedersrelaterat våld.*

1.5 Särskilt utsatta grupper:

Vissa grupper kan ha en ökad sårbarhet exempelvis på grund av att man står i stark beroendeställning till den person eller de personer som utövar våldet och har små resurser att hantera det brott de utsatts för. Exempelvis kan man sakna kunskap om vilka rättigheter man har, vara socialt och ekonomiskt beroende av närstående eller vara beroende av andra för att klara vardagslivet. Våldet tenderar att bli en bisak och fokus hamnar istället på våldsoffrets missbruk, funktionsvariation osv.

Personer med fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar:

Personer med fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar är ofta beroende av andras hjälp för att klara sin vardagliga tillvaro. De kan vara helt utlämnade till personer som finns i deras vardag för att stötta och hjälpa. Det kan vara en partner, personlig assistent eller annan

vårdpersonal. Ibland är förövaren dessutom både partner eller nära familjemedlem och den som är anställd för att ge vård eller assistans. Oavsett relation mellan våldsutsatt och förövare kan det finnas en betydande maktobalans. En person med funktionsnedsättning kan redan från början ha ett svagt socialt nätverk, färre fritidsaktiviteter etc. Detta kan innebära att det är lättare för den våldsutövande att kontrollera och isolera. Dessa personer behöver kan behöva anpassat stöd att komma ur våldsamma relationer eller bearbeta våld och trauma som ligger längre tillbaka i tiden. Studier gjorda på kvinnor med funktionshinder visar att våldet ofta riktar sig mot själva funktionshindret. Har en kvinna exempelvis svårt att gå kan våldet riktas mot benen, har hon svårt att se kan våldsutövaren flytta runt saker i bostaden så att hon inte kan orientera sig. Kvinnor med smärtsjukdomar kan tvingas utföra rörelser som orsakar ytterligare smärta.

Missbrukande kvinnor:

Våldsutsatta kvinnor med beroende är generellt en utsatt grupp på flera sätt, även om de kan skilja sig åt gällande ekonomi, social tillhörighet och typ av missbruk. Kvinnorna kan ha en oro för att deras missbruk ska avslöjas om de söker vård, skydd eller polisanmäler. Skyddade boenden eller jourboenden tar vanligtvis inte emot kvinnor i aktivt missbruk vilket gör att det kan vara svårt för dem att söka akut hjälp. Missbruket kan också leda till arbetslöshet, fattigdom, bostadslöshet och psykisk/fysisk ohälsa. Specifikt för missbrukande kvinnor är att de förutom partnervåld ofta utsätts för våld även av andra, exempelvis väktare eller andra missbrukare. Deras begränsade möjligheter kan göra att beroendet av partnern ökar, liksom att förövaren kan vara den som skyddar kvinnan mot andra förövare, förser henne med droger eller är den som har bostad. Att utöver den komplexa problematiken utsättas för våld gör att de är i behov av särskilda stödinsatser. I arbetet med missbrukande kvinnor är samverkan och samordnade insatser mycket viktigt. Våldet kan betraktas som en konsekvens av missbruket och våldsutsattheten riskerar därmed att förminska av omgivningen, stödinsatser och myndigheter. Kvinnorna kan också uppleva att de blir dåligt bemötta i kontakt med stödinstanser och myndigheter vilket gör att de inte berättar om våldsutsattheten. Det är viktigt att i möte med individen skilja på missbruket och våldsutsattheten, kvinnan behöver betraktas som ett brottsoffer och man behöver arbeta med båda problemen.

Äldre kvinnor:

Våld i nära relation mot äldre kvinnor kan vara svårt att upptäcka. Äldre kvinnor är en särskild ”tyst” grupp när det gäller anmälningar av misshandel. Det är inte lätt att känna igen tecken på våld eftersom vissa skador kan tolkas som uttryck för normalt åldrande eller symptom på sjukdom. Äldre kvinnor som utsätts för övergrepp lever ofta isolerade och möjligheten att söka hjälp kan vara begränsad. De kan också befinna sig i en större beroendesituation än andra kvinnor. De band som finns till våldsutövaren kan vara starkt sammanflätade av praktiska, ekonomiska och sociala orsaker. Kvinnorna kan också ha svårt att söka stöd och skydd efter att länge ha tigit och lidit. Om kvinnan skulle be om stöd och hjälp är det inte alltid som det tas på allvar.

Kvinnor med utländsk bakgrund:

Kvinnor med utländsk bakgrund kan vara särskilt utsatta för våld på grund av faktorer som diskriminering, språksvårighet, segregation och brist på sociala nätverk. Hon kan vara rädd för polis och myndigheter utifrån tidigare erfarenheter från hemlandet. Kanske saknar hon kunskap om sina rättigheter eller möjligheter om vart hon kan vända sig för att få stöd och hjälp. Kvinnan riskerar att bli väldigt isolerad, något som hjälper våldsutövaren att stärka sitt maktövertag om henne. Det händer inte så sällan att en kvinna väljer att stanna kvar och bli slagen hellre än att bli ensam.

Hedersrelaterat våld och förtryck:

Det hedersrelaterade våldet är kollektivt och finns i familjer som lever i patriarkala familjestrukturer. Individerna i dessa familjer är underordnad gruppen och gruppen har det yttersta ansvaret för familjens heder. Det hedersrelaterade förtrycket kan få konsekvenser så att tjejer och kvinnors rörelsefrihet begränsas. Hedersbegreppet baseras på att mannens, familjens och släktens heder är beroende av de andra familjemedlemmarnas eller släktingarnas beteende. Kvinnornas sexualitet blir på detta sätt en kollektiv angelägenhet och måste kontrolleras. Ett rykte kan vara tillräckligt skäl för bestraffning.

Killar kan drabbas i och med starka normer kring maskulinitet och kön. En kille som inte vill vara med och upprätthålla familjens heder genom att exempelvis kontrollera sina systrar kan råka ut för repressalier. Killar som bryter av mot en förväntad manlighet och heterosexualitet riskerar att utsättas för allt från utfrysning till våld. Detta kan även drabba tjejer och kvinnor som bryter mot en förväntad heterosexualitet. Både killar och tjejer riskerar att giftas bort mot sin vilja.

Hbtq-personers situation – homosexuella, bisexuella, transpersoner och queer:

Våld i samkönade relationer följer i princip samma mönster som i heterosexuella relationer. Makt och kontroll är centrala begrepp. Det är en stor risk för denna grupp att hamna utanför det sociala skyddsnetet om det finns en negativ inställning till avvikelser från heterosexuella normen. För dessa personer kan det leda till svårigheter att öppna sig och våga tala om samlevnadsproblem, våld och sexuella övergrepp. En särskild risk för beroendeställning finns mellan våldsoffret och den våldsutövande om ett samkönat par har en begränsad krets personer som känner till deras relation. Många unga hbtq-personer upplever diskriminering och kränkningar såsom mobbning, våld och hot om våld. Dessa personer kan uppleva känslor av otrygghet, avsaknad av emotionellt stöd och brist på tillit till andra människor. Platser som skolan och hemmet upplevs som otrygga. Våld i samkönade relationer kan riskera att betraktas som mindre allvarligt vilket kan göra att det förminskas av omgivningen och i kontakt med myndigheter och stödinstitutioner.

Barn som upplever våld:

Det är vanligt att våld i nära relation börjar i samband med graviditet/förlossning och att det eskalerar under småbarnsåren. Barn och ungdomar som växer upp med våld i hemmet har

nästan alltid förstått vad som sker och är sårbara och utsatta på flera olika sätt. Våldet sker vanligtvis på den plats som ska innebära trygghet och mellan de omsorgspersoner som barnet ska kunna vända sig till för att få skydd och tröst. Våld mellan omsorgspersoner innebär att barnet inte har tillgång till någon av dem, den ena är skrämmande för barnet och den som är utsatt utgör inte skydd eller trygghet för barnet. Våldet i hemmet blir en del av barnens livsmiljö och de lever i en otrygg och oförutsägbar vardag, där de inte vet när eller varför våldet utlöses. Våldet är ofta tabubelagt av de vuxna vilket innebär att barnet tvingas bära på en betydande familjehemlighet. Att vuxna inte pratar om våldet innebär att barnet inte får hjälp att beskriva vad som hänt och att de lämnas ensamma med sin upplevelse. Yngre barn är ofta nära föräldern och riskerar därför att själv skadas medan äldre barn kan riskera att skadas när de försöker skydda sin förälder eller genom att försöka få den som slår att avbryta misshandeln. Forskning visar att den mest betydelsefulla riskfaktorn för att barn ska utsättas för våld i hemmet är att de vuxna använder våld för att lösa konflikter, risken för att barnet själv ska utsättas för våld är sex gånger större i ett hem där våld förekommer mellan de vuxna. Barn hör, ser, känner och reagerar oftast mycket starkt och utvecklar olika strategier för att hantera vardagen. Oro och anspänning kan leda till utagerande beteenden som att vara lättirriterad och aggressiv. Många lär sig lösa konflikter med våld, andra blir väldigt ansvarstagande och duktiga. Relationssvårigheter kan göra så att barnet har svårt att leka med andra barn. Även om barnet inte uppvisar symptom på traumatisering eller begränsningar gällande den psykiska utvecklingen kan smärta och tankar finnas kvar inuti barnet utan att det syns utantill. I bilaga 5 visas barnets reaktioner på en onormal situation. (Våldets konsekvenser, vanliga symtom och barnets reaktioner när våldet pågår) ett föreläsningmaterial från Utväg Skaraborg. När en våldsutsatt söker hjälp och det finns barn är det viktigt att barnens specifika behov uppmärksammas. Barnen måste få en känsla av att vara sedda och få tydlig information om vad som kommer att hända. Insatserna ska vara förutsägbara och trygga för dem.

2.0 Våga se – våga fråga – ta emot svaret – och kunna agera

Vi måste våga se, våga fråga och ta emot svaret. Detta kan vara en början till en förändring. För att kunna agera är det viktigt att det finns rutiner för hur man bäst förhåller sig till situationer där våld förekommer.

2.1 Att se

För att identifiera våld i nära relation är det grundläggande att personalen vågar se och fråga om detta. Många personer som är utsatta för våld söker inte själva hjälp för sin utsatthet, man kan vara orolig för sin egen och eventuella barns säkerhet och rädd för att inte bli trodd. En våldsutsatt person kan komma i kontakt med socialtjänsten för exempelvis behov av familjepedagogiska insatser, försörjningsstöd eller på grund av missbruk och beroende. Att utsättas för våld kan upplevas svårt och smärtsamt eller skamligt att prata om. Rädsla och känslor av skuld och skam kan göra det svårt för en våldsutsatt person att vända sig till utomstående för att berätta om våldet. Det kan förekomma hot om repressalier och det är inte ovanligt att den som är våldsutsatt förnekar både för sig själv och för andra att det förekommer

våld. Självkänslan och tilltro till den egna förmågan kan i varierande omfattning vara påverkad av våldet och kränkningarna. Exempel på signaler och tecken på våld, se bilaga 6.

2.2 Att fråga

Det viktigaste är inte att man frågar på precis rätt sätt utan att man frågar överhuvudtaget och är beredd att ta emot svaret. Ofta krävs det att man frågar flera gånger för att kvinnan/mannen ska våga berätta. Genom att fråga framhålls att våld är ok att prata om och att våld inte är acceptabelt. Innan man vet vem förövaren är bör man undvika könsspecifika ord och istället använda ord som ”partner” eller ”person” eller ”någon”, för att inte missa exempelvis våld i samkönade relationer, av anhöriga, av personal och hedersrelaterat våld.

Undvik starta med ord som ”misshandel” eller ”våldtäkt” när du frågar eftersom många har svårt att relatera till dessa ord. Personen kan också vara omedveten om att det som de har varit med om är övergrepp och otillåtna handlingar. Det kan därför vara viktigt att fokusera på personens upplevelser när man frågar, exempelvis om hen har varit med om något obehagligt eller om någon har gjort något mot hen som hen inte har velat vara med om. Vänta gärna tills relationen och situationen känns trygg, men låt inte detta bli ett skäl att avvakta tills frågan inte behöver eller inte kan ställas. Även om det är bra att öppna upp samtal om våld genom mer allmänna samtal är det viktigt att man så småningom vågar fråga mer raka och tydliga frågor. Förslag på frågeställningar om våld finns i bilaga 7.

2.3 Att ta emot svaret

Det är viktigt att den som är våldsutsatt ges tillräckligt med tid och får bekräftelse på att det kan vara svårt att berätta allt på en gång. Ett professionellt bemötande kännetecknas av respekt, ödmjukhet samt att kunna skapa och upprätthålla en förtroendefull relation, samt bemöta en person i kris och inte skuldbelägga. ”Vill du ha tips att tänka på vid bemötande av våldsutsatt”, se bilaga 2. Alla som arbetar med människor kan ställa frågor om våld och stödja personer att sätta ord på sin utsatthet. Ofta räcker det att fråga, lyssna, ta personer och våldet på allvar och lotsa vidare till hjälp. En person som börjar berätta om våld befinner sig ofta i ett känslomässigt och praktiskt kaos. Dessutom kan hen som konsekvens av våldet ha låg självkänsla, svårt att lita på andra människor och vara rädd för att inte bli trodd om hen berättar. Det är viktigt att lyssna, ta emot och stanna kvar i personens berättelse. Tålmod och tid är viktiga faktorer när man ska ge stöd åt en våldsutsatt. Ofta krävs det att personen får stöd att vända och vrida på sin situation och det som hänt innan hen känner sig redo att göra något åt sin situation eller att söka hjälp. Man ska inte underskatta den inverkan man själv kan ha genom att förmedla: Jag lyssnar, jag tror på dig, det var inte ditt fel. Det är också viktigt med förståelse och medvetenhet kring vad den drabbade varit med om och vilka konsekvenser det fått.

2.4 Att agera

För akut handläggning se bilaga 1. Det är viktigt att ständigt ha ett *säkerhetstänkande* kring den som är utsatt för våld och omedelbart verka för att våldet ska upphöra. Ta reda på om den som är våldsutsatt behöver skydd. Tänk på att hen kan behöva skydd även om våldsutövaren inte

har utsatt personen för fysiskt våld, våldsutövaren kan vara hotfull utan att uttalat direkta hot. Fråga om hen är rädd för våldsutövaren och vad hen tror att denne skulle göra. En del våldsoffer känner sig av olika anledningar inte rädda, trots att de utsätts för grovt våld. Resonera då kring rätten att slippa utsättas för våld.

Om våldsoffret har en fysisk eller psykisk funktionsnedsättning eller ett aktivt missbruk bör särskild hänsyn tas till detta. Det finns färre alternativ för dessa personer och får inte innebära att deras behov av skydd glöms eller ignoreras. När en myndighet har att göra med någon som inte behärskar svenska eller som har hörselskada eller talsvårighet, bör myndigheten vid behov anlita tolk i enlighet med 8 § förvaltningslagen/FL. Låt inte vänner eller närstående tolka och var observant på att personen inte har någon privat koppling även vid professionell tolk eller teckentolk. En kvinnlig tolk kan ibland vara att föredra för kvinnor som ska berätta, särskilt om sexuellt våld. Ibland är det svårt att hitta en tolk som inte känner parterna, då kan det vara en fördel att använda telefontolk som saknar personlig kontakt med någon av parterna. Hedersrelaterat våld och förtryck kräver särskild kompetens både när det gäller stöd till våldsoffret och förståelse för de sammanhang där denna typ av våld uppstår. Information kring möjligheter till skydd exempelvis larmpaket, kontaktförbud och skyddad adress finns hos polis och skattemyndighet. Se även under rubrik rättsligt skydd för våldsoffret på sidan 20 i detta dokument.

När en våldsutsatt söker hjälp är det bra att motivera denne till att ha en säkerhetsplanering för sig själv och hur kontakten till dig/socialsekreterare ska vara. Planeringen beror på hur situation ser ut, vem som har utsatt hen, hur riskfylld hens situation är och när våldet har skett. Det är viktigt att:

- Komma överens om hur kontakten mellan dig och våldsoffret ska ske på säkraste sätt. Hur kan du kontakta personen? Hur kan personen nå dig på säkraste sätt? Var är det säkrast att träffas?
- Tänk ut säkra platser i närområdet dit personen och eventuella barn kan gå om en konflikt uppstår där hen är rädd för att förövaren kommer att ta till våld. Kan personen fly genom ett fönster? Kan hen gå till någon granne? Undvik köket och andra ställen där det kan finnas vapen eller tillhyggen.
- Om den utsatte kan, be personen berätta för någon i sin närhet (familjemedlem, granne eller vän) om sin situation så att denne förstår om akut behov av hjälp föreligger.
- Om den utsatte har en granne som hen litar på, kan hen be personen att ringa polisen om det hörs skrik från dennes lägenhet.

- Be den utsatte tänka ut vilka personer som hen litar på och kan kontakta om något händer. Påminn om att hen alltid kan ringa 112 och be om hjälp från polisen. Om hen inte vill prata med polisen kan hen be att få bli kopplad till socialjouren.
- Be den utsatte lära sig viktiga telefonnummer utantill.
- Be den utsatte att ha lite pengar på sig så att personen och eventuella barn vid behov kan ta sig från bostaden och till en säker plats.
- Be den utsatte komma överens med personer hen litar på om ett kodord. De kan vara bra att ha om hen behöver ringa på hjälp men inte vill att våldsutövaren ska förstå vad hen gör.
- Be den utsatte se till att hen vet var viktiga papper finns så att de lätt kan tas med om hemmet behöver lämnas. Tänk också på att ta med andra saker som är betydelsefulla.

Berätta för våldsoffret att våld är en brottslig handling och erbjud hjälp i kontakt med polisen vid anmälan av brott. Det är viktigt att en polisanmälan görs för att brottet ska klaras upp för att slippa fortsatt våld. Polisanmälan är ofta nödvändig för att personen ska kunna tillvarata sina rättigheter. Anledningen till att polisanmäla kan vara:

- Att få upprättelse
- Att få hjälp att lägga skulden där den hör hemma istället för på sig själv
- Att få skydd mot nya övergrepp
- Att få rätt till ekonomisk ersättning
- Att skydda eventuella barn mot nya övergrepp

Polisanmälan kan göras på flera olika sätt:

- Genom att besöka valfri polisstation
- Via telefonnummer 112 om brottet pågår/nyss har skett, annars via tel.nr. 114 14 till polisen
- Via internet på polisens webbplats www.polisen.se
- Genom att polisen tar upp anmälan direkt på brottsplatsen

Det rekommenderas att en polisanmälan görs genom ett besök på polisstationen. Det är bra att ringa innan och boka en tid då anmälan ska göras. Då slipper våldsoffret berätta i receptionen om vad det är hen vill anmäla och riskera att få vänta. Den som är våldsutsatt måste inte göra en polisanmälan även om det är bra att göra det för att få bästa möjliga hjälp och för att bevis ska kunna samlas in och dokumenteras. Att göra en undersökning är frivilligt, det är personen själv som bestämmer om hen vill genomgå undersökning och ta de prover som föreslås. Vill

personen inte uppsöka sjukvård kan den som möter hen fråga om att få fotografera blåmärken och skriva ner hur de uppkom. Som handläggare ska du dokumentera alla tecken på våld och skriva ner de berättelser du får höra, även om personen just då inte vill göra en anmälan. Om personen senare vill polisanmäla kan du vittna om skador du sett, hur personen mått och vad hon/han berättat för dig. Tänk på att alltid upprätta separata akter för mannen och kvinnan. I dokumentation och i bemötandet är det viktigt att tänka på språkets betydelse. Uttryck som ”destruktiv relation”, ”äktenskapsproblem”, ”partnervåld”, ”lägenhetsvåld” ger en skev bild av hur våldet ser ut och lägger ansvar och skuld på våldsoffret.

Det är vanligt att personen befinner sig i kris, får skuldkänslor, känner sig ensam och ifrågasätter om hen har hanterat saker rätt. Det är då viktigt att det finns stöd och skydd, någon som personen kan resonera med och få sina tankar och känslor bekräftade. Skydd kan handla om att våldsoffret och eventuella barn ska kunna känna sig trygga för att slippa träffa våldsutövaren. Det är inte ovanligt att våldsoffret och barnen behöver lämna hemmet, exempelvis tillfälligt flytta till en kvinnojour. När det är akut kan kvinnor vända sig direkt till kvinnojouren. Enligt 14 kap. 1 § SoL är myndigheter och yrkesutövare ”*skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa*”. Lag (2012:776). Situationen behöver inte vara klarlagd för att anmälan ska göras, det räcker att man misstänker att barn far illa. Det kan vara information som kommer till personals kännedom genom exempelvis telefonsamtal, enskilda samtal, familjepedagogiska insatser etc. Anmälan ska göras till socialnämnden i den kommun där barnet vistas. I bilaga 8 ges förslag på frågor när oro finns om att ett barn far illa. De som omfattas av anmälningsskyldigheten har också skyldighet att lämna uppgifter som kan vara av betydelse för en pågående utredning. Anmälningsskyldigheten gäller personer upp till 18 år och bryter sekretessen mellan myndigheter enligt 10 kap. 28 § OSL.

Det är bra om den som varit utsatt så snart som möjligt får möjlighet att börja bearbeta våldet som hon/han har utsatts för. Hjälpt våldsoffret att hitta en verksamhet där denne får stöd kring våldsutövningen. Utväg Skaraborg genomför samtal både enskilda och i grupper. På sidan 23 i detta dokument finns tel.nr. till Utväg. I ärenden som rör våld mot närstående är det viktigt att stödet inriktas på att frigöra och utveckla den utsattas egna resurser och erbjuda stöd som bygger på respekt för den enskildes behov (1 kap. 1 § SoL). Låt den som är våldutsatt själv formulera sina problem och vad hen vill ha hjälp med. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att många personer inte vet vilken hjälp som finns. Personer kan vara i akut kris och behöver därmed handfast hjälp. Våldsoffret behöver få tydlig information om de möjligheter och rättigheter hen har till skyddat boende, ekonomiskt bistånd, samtalshjälp etc.

3.0 Rutiner i arbetet med våld i nära relationer

3.1 Utredning av våldsutsatta vuxna och barn i vissa situationer

5 Kap. 11 § SoL

Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Socialnämnden ska också särskilt beakta att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvarar för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver. Lag (2012:776).

När våldsoffret söker sig till social verksamhet måste handläggaren snabbt kunna göra en hot- och riskbedömning för att kunna ta ställning till om det finns ett omedelbart behov av skydd.

I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) tydliggörs att:

1. I en utredning av våldsutsatta vuxna och barn i vissa situationer
2. I en utredning som gäller våldsutsatta vuxna,
3. den som är under 18 år och har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner eller
4. den som är under 18 år och har utsatts för hedersrelaterat våld
... **ska** socialnämnden bedöma risken för ytterligare våld.
Om den som är under 18 år har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner eller hedersrelaterat våld, **ska** även bestämmelserna om utredning av våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld gälla.

*När socialnämnden gör riskbedömningen **bör** den använda en standardiserad bedömningsmetod. Nämnden bör, med samtycke från den våldsutsatta, ta del av polisens bedömning av risken för fortsatt våld. Nämnden bör vidare delge polisen sin riskbedömning, om det inte finns hinder enligt offentlighets och sekretesslagen. Lag (2009:400).*

En förhandsbedömning görs där bedömningen avser om en utredning ska inledas enligt 11 kap. 1 § SoL eller inte. I alla ärenden som rör en våldsutsatt person bör en beskrivning av våldet utredas.

Socialnämnden ska utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden. Vad som kommit fram vid utredning och som har betydelse för ett ärendes avgörande ska tillvaratas på ett betryggande sätt. Lag (2012:776)

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) tydliggör att i ärenden som gäller:

1. våldsoffret vuxna,
2. den som är under 18 år och har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner eller
3. den som är under 18 år och har utsatts för hedersrelaterat våld

... **bör** socialnämnden utreda bl.a.:

- *behovet av stöd och hjälp akut*
- *våldets karaktär och omfattning*
- *våldets konsekvenser för den våldsutsatta*
- *hur den våldsutsatta hanterar sin situation*
- *hur den våldsutsattas nätverk ser ut*
- *om den våldsutsatta behöver stöd i sitt föräldraskap behovet av stöd och hjälp både på kort och lång sikt.*

Handläggning av ärenden som rör enskilda ska dokumenteras enligt 11 Kap 5§ SoL.

Dokumentation av våldsoffrets berättelse, händelseförlopp och eventuella skador är nödvändig och kan användas som stödbevisning, exempelvis. mejl, sms eller foton på skador vid en eventuell rättsprocess.

Handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av beslut skall dokumenteras. Dokumentationen skall utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter om händelser av betydelse. Lag (2001:453)

En utredning består av kartläggning, bedömning av behov och förslag till individuellt anpassade insatser. Utredningen leder fram till ett beslut:

- att ärendet avslutas utan åtgärd
- att ansökan avslås
- att beslut om bistånd fattas

Vid bedömning av insatser ska hänsyn tas till risknivå, stöd- och behandlingsbehov och våldsoffrets grad av motivation till förändring. Om en vuxen person utan barn inte önskar ha kontakt, bör hen uppmuntras till att vid behov återkomma för att söka stöd. Socialnämnden har också möjlighet att ta initiativ till kontakter med våldsutsatta personer när kännedom om en våldssituation kommit fram, exempelvis efter polisen anmäler till social verksamhet att det förekommer våld i ett hem och att det i hemmet finns barn.

Socialnämndens insatser ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde.

3 kap. 5 § SoL

Socialnämndens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar. Lag (2012:776)

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) tydliggör insatser till våldsutsatta vuxna och barn i vissa situationer:

Socialnämnden ska erbjuda:

1. våldsoffret vuxna,
 2. den som är under 18 år och har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner, eller
 3. den som är under 18 år och har utsatts för bedersrelaterat våld
- ... insatser akut och på kort och lång sikt med utgångspunkt i behovet av skydd, stöd och hjälp.

Utredningen, inklusive riskbedömningen, ska ligga till grund för bedömningen av vilka insatser som ska erbjudas.

Socialnämnden bör kunna erbjuda stöd och hjälp i form av bl.a.

- Information och råd
- Stödsamtal
- Hjälp att ordna stadigvarande boende
- Stöd i föräldraskap
- Förmedling av kontakt med frivilligorganisationer och andra aktörer, och

Hjälp vid kontakt med hälso- och sjukvården och andra myndigheter, exempelvis Polisen och Skatteverket.

3.2 Genomförandet av insatser och skyddat boende

Ska insatsen genomföras av någon annan än den som handlagt ärendet, exempelvis en kvinnojour, ska ett uppdrag lämnas till den utförare som ska genomföra insatsen. Uppdraget utgår från beslutet om insats och den enskildes behov. Detta är ett avtal mellan handläggaren och den utförare som ska genomföra insatsen. Det är viktigt att uppdraget är tydligt formulerat och att det framgår klart om vad insatsen ska innehålla. Utföraren ska tillsammans med den enskilde upprätta en genomförandeplan som mer i detalj beskriver hur insatsen ska genomföras. Av planen ska framgå:

- Vilka mål som gäller för insatsen eller delmål
- När och hur insatsen eller delmål av den ska genomföras
- När och hur genomförandeplanen ska följas upp

Att en annan verksamhet utför insatser fråntar inte nämnden dess ansvar för att insatsen är av god kvalitet när det gäller biståndsbeslutade insatser. Om en våldsutsatt är i akut behov av stöd bör hon erbjudas placering i ett skyddat boende, som är bemannat med kvalificerad personal och har skyddsanordningar. I många fall är den som är våldsutsatt ovetande om vilka möjligheter till stöd och skydd som finns. Hen behöver därför information om vilka olika insatser som finns.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) tydliggör Socialnämndens ansvar gällande tillfälligt boende:

Socialnämnden ska vid behov erbjuda:

1. våldsutsatta vuxna,
 2. den som är under 18 år och har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner, eller
 3. den som är under 18 år och har utsatts för bedersrelaterat våld
- ... stöd och hjälp i form av lämpligt, tillfälligt boende som motsvarar den våldsutsattas behov av skydd med utgångspunkt i utredningen och riskbedömningen.

*Om den våldsutsatta behöver stöd och hjälp i ett skyddat boende, **bör** boendet ha tillräcklig bemanning och tillräckliga skyddsanordningar för att kunna erbjuda skydd mot hot, våld och andra övergrepp. Det boende som erbjuds den våldsoffret bör vara lämpligt för eventuellt medföljande barn oavsett ålder och kön. Om det skyddade boendet tar emot barn, bör det i boendet finnas personal med kunskaper om barns behov.*

När en våldsutsatt kvinna väljer att ta med sig barn till ett skyddat boende gör hon det på eget ansvar. I detta skede ska den andra föräldern om denne är vårdnadshavare underrättas om att utredning inleds och skälen för detta. En ändring i socialtjänstlagen 2013-01-01, medger dock att man kan avvakta med detta om det finns särskilda skäl. Är den andre föräldern vårdnadshavare och vill veta var barnet finns får handläggaren upplysa denne om att socialtjänsten inte har placerat barnet. Innan information ges ut till vårdnadshavaren inhämtar handläggaren de uppgifter som finns om barnet och efter en sekretessprövning, enligt 12 kap. 3 § första stycket OSL. Om föräldern ändå vill få kontakt med barnet kan handläggaren motivera denne att avvakta barnavårdsutredningen och lugna vårdnadshavaren med att barnet mår bra. Handläggaren kan också motivera vårdnadshavaren söka hjälp för sin våldsproblematik och erbjuda råd och stöd utifrån barnets behov.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) tydliggör Socialnämndens ansvar gällande ekonomiskt bistånd enligt 4 Kap. 1 § SoL:

*Socialnämnden **bör** ha beredskap att kunna handlägga ett ärende om ekonomiskt bistånd som gäller en våldsutsatt och är akut. I Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2013:1) om ekonomiskt bistånd framgår det när våld eller andra övergrepp av eller mot närstående särskilt bör beaktas i bedömningen av den enskildes rätt till ekonomiskt bistånd.*

3.3 Våldsutsatta barn

Handläggare som utreder våldsoffret och våldsutövande ska alltid kartlägga om det finns barn som lever med våldet. Det måste finnas ett tydligt barnperspektiv i alla utredningar av vuxna som utsätts för våld eller vuxna som utövar våld. Beslut fattas alltid om att inleda en barnavårdsutredning enligt 11 kap. 1 och 2 §§ SoL för att utreda barnets situation, barnets behov och hur dessa ska tillgodoses.

11 kap. 1 a § SoL: När en anmälan enligt 1 § SoL rör barn eller unga ska socialnämnden genast göra en bedömning av om barnet eller den unge är i behov av omedelbart skydd. En sådan bedömning ska dokumenteras. Lag (2012:776)

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS2014:4) tydliggör skyldigheten att inleda utredning:

När socialnämnden får kännedom om att ett barn kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående ska nämnden utan dröjsmål inleda en utredning om barnets behov av stöd och hjälp. Nämnden ska vidare bedöma risken för att barnet kommer att utsättas för eller bevittna ytterligare våld.

Socialnämnden bör utreda bl.a.:

- *Barnets behov av stöd och hjälp akut, inklusive vård eller boende i ett annat hem än det egna*
- *Våldets karaktär och omfattning*
- *Våldets påverkan på barnet och dess relation till föräldrarna*
- *Barnets egen uppfattning om våldet*
- *Vardera föräldrarnas uppfattning om våldets konsekvenser för barnet och dess relation till föräldrarna, och*
- *Barnets behov av stöd och hjälp både på kort och lång sikt.*

Nämnden bör vidare utreda om någon åtgärd behöver vidtas i fråga om vårdnad, umgänge, förmynderskap eller målsägarbiträde enligt 5 Kap 2§ första stycket socialtjänstförordningen (2001:937).

En väsentlig del av utredningen är att barnet får möjlighet att berätta om sina upplevelser av våldet. Fokus ska vara på barnets behov och föräldrarnas förmåga att tillgodose dem.

11 kap. 2 § SoL: Vid en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd får nämnden, för bedömningen av behovet av insatser, konsultera sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs. Utredningen ska bedrivas så att inte någon onödigt utsätts för skada eller olägenhet. Utredningen ska inte göras mer omfattande än vad som är motiverat av omständigheterna i ärendet. Utredningen ska bedrivas skyndsamt och vara slutförd senast inom fyra månader. Finns det särskilda skäl får socialnämnden besluta att förlänga utredningen för viss tid. Den som berörs av en sådan utredning ska, om inte särskilda skäl talar mot det, genast underrättas om att en utredning har inletts. Lag (2012:776)

Vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck är det viktigt att vid kartläggning av nätverket tänka på att flera familje- och släktmedlemmar kan vara delaktiga i utövningen av förtrycket. Nämnden kan inte med hänvisning till att en utredning pågår låta bli att vidta nödvändiga åtgärder.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS2014:4) tydliggör socialnämndens ansvar gällande våldsutsatta barn:

Om ett våldsutsatt barn eller ett barn som bevittnat våld behöver stöd och hjälp med anledning av våldet, akut eller på kort eller lång sikt, ska socialnämnden erbjuda barnet insatser med utgångspunkt i dess olika behov av:

1. Skydd
2. råd och stöd, och
3. Vård och behandling

Socialnämnden bör kunna erbjuda barnets föräldrar och andra till barnet närstående råd och stöd med utgångspunkt i barnets behov.

Grästorps kommun erbjuder professionella tjänster som ges utan biståndsprövning eller beslut i olika former av s.k. öppna verksamheter. Kommunen har avtal med *Utväg Skaraborg* som erbjuder både enskilda samtal och gruppverksamheter för våldsoffret och våldsutövande, samt för barn och ungdomar. Grästorps kommun har även avtal med *familjerådgivningen i Lidköping*. Det innebär att kommuninvånare kan vända sig dit för stöd och hjälp, kostnadsfritt. Familjerådgivningen vänder sig till vuxna som har svårigheter i par- eller familjerelationer. Fokus är på relationen och familjerådgivningen tar emot både par och familjer. All kontakt sker frivilligt utan registrering och dokumentation. Familjerådgivningen har sekretess, som innebär att det är möjligt att vara anonym. Avtal finns även med *Kvinnojouren Linnéan i Lidköping* samt *Kvinnohuset och Kvinnojouren Tranan i Skövde*. Grästorps kommun har även möjlighet att få stöd och rådgivning av *Barnabus i Skaraborg* där myndigheter och andra inblandade aktörer samverkar så som, socialtjänst, polis, åklagare samt hälso- och sjukvård. Den övergripande målsättningen är att barnet ska få skydd och stöd från samhället utifrån en helhetssyn samt vid behov kris- och behandlingsinsats. Tel.nr till ovanstående finns på sidan 25-26 i detta dokument.

3.4 Utredning av våldsutövaren

Socialtjänsten får vanligtvis kännedom om att en person utövat våld i nära relation i samband med att våldsoffret ansöker om bistånd, att en barnavårdsutredning inleds eller att en polisanmälan inkommer. Personer som utövar våld i nära relationer har rätt till stöd och hjälp för att bryta sitt destruktiva beteende enligt 4 kap. 1 § SoL.

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Lag (2012:776)

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS2014:4) tydliggör socialnämndens ansvar gällande barnets behov:

*Socialnämnden **bör** med utgångspunkt i barnets behov kunna erbjuda insatser dels till våldsutövande föräldrar, dels till andra våldsutövande vuxna som bor tillsammans med barn. Insatserna bör syfta till att våldet upphör och att våldsutövaren får en ökad förståelse för hur våld påverkar barn. De **bör** genomföras med beaktande av barnets behov av trygghet och säkerhet. Nämnden bör vidare, utöver vad som anges i första stycket, kunna erbjuda våldsutövare insatser som syftar till att de förändrar sitt beteende och upphör med att utöva våld. Insatserna bör genomföras med beaktande av behovet av trygghet och säkerhet hos våldsoffret och barn som bevittnat våld. Socialtjänsten bör kontakta den våldsutövande personen, erbjuda insatser och motivera att söka hjälp för att kunna förändra sitt våldsbeteende. Socialtjänsten **ska** informera om de möjligheter till stöd och behandling som finns.*

När det gäller vem som bär ansvaret för våldet är det alltid den våldsutövande personen. Våld är en envägshandling, det är inte något som både den våldsutövande och våldsoffret gör. Gemensamt för personer som utövar våld i nära relation är att våldet utgör en säkerhetsrisk för partner och barn. Målet är att våld, kontroll och förtryck ska upphöra och våldsutövaren ska istället hitta alternativa handlingsätt, se bilaga 3 ”makt och kontrollrelation”. När en våldsutövare utan barn inte önskar stöd bör socialtjänsten uppmuntra personen att vid behov återkomma för att söka stöd. Är den våldsutövande personen förälder är det viktigt att få hen att bli medveten om att våldshandlingarna också drabbar barnen. Att utsätta barnen för att se, höra och på andra sätt uppleva våld och dess konsekvenser innebär psykisk barnmisshandel. Även om den våldsutövande föräldern inte utsätter barnet direkt brister denne i sin omsorgsförmåga när den inte tar ett ansvar för att skydda barnen. Har våldsutövaren vårdnad om eller umgänge med barnet ska råd och stöd erbjudas utifrån barnets behov. När det finns misstanke om att ett barn bevittnat eller upplevt våld bör båda föräldrarnas uppfattning om våldets konsekvenser för barnet utredas.

SKR/Sveriges Kommuner och Regioner har tagit fram en kunskapsöversikt (Våldsförebyggande arbete med män, 2011) som fokuserar på arbetet med att förhindra mäns våld mot kvinnor i nära relationer. På sidan 53 i denna berörs några områden som är centrala vid en bedömning av föräldraförmågan. Dessa områden gäller även i de fall en mamma utövar våld. Det handlar om:

- i vilken grad mannen utsatt mamman för fysisk fara
- hur det tidigare våldet mot barnen sett ut, inklusive i vilken mån det förekommit sexuella övergrepp eller andra gränsöverskridanden
- i vilken grad mannen förnekar, minimaliserar eller försvarar det våld han använt
- graden av kontroll riktad mot mamman och psykisk grymhet riktad mot mamman och barnen

- graden av likgiltighet inför att barnen skadats när mamman utsätts för våld
- i vad mån pappan använt barnen som vapen och eller undergrävt mamma-barnrelationen

Det finns även andra aspekter som tydligare sätter föräldraförmågan i fokus exempelvis i vilken omfattning föräldern tidigare varit frånvarande eller tidigare utsatt barnen för bristande omsorg. Även i vilken utsträckning den våldsutövande föräldern förnekar våldets konsekvenser för barnets välbefinnande och sitt eget ansvar för detta. Insatser som stödsamtal för våldsutövare är betydelsefulla med fokus på att synliggöra våldet och tydliggöra vem som bär ansvaret för våldet samt konsekvenser av våldet. Motiverande samtal/MI, är ett centralt inslag, det går ut på att den våldsutövande personen ska inse att hon/han har ett problem. MI syftar till att öka personens motivation och hantera dennes motstånd mot en förändring.

Det är av stor vikt att insatserna för den våldsutövande har ett säkerhetsperspektiv. När socialtjänsten arbetar med en persons våldsproblematik bör en kontakt tas med våldsoffret. Detta innebär att den som är våldsutsatt får en egen samtalskontakt under tiden som den våldsutövande får behandling. Samtalskontakten ska kunna förmedla viss information om våldsutövarens behandling till våldsoffret, samt föra information från våldsoffret till den som behandlar den våldsutövande. Om den våldsutsatta personen fortfarande lever med våldsutövaren, kan denna lämna information som kan vara viktig i behandlingen. Våldsoffret ska få en bild av den våldsutövandes förändringsarbete. Våldsoffret kan bo kvar i den gemensamma bostaden endast under förutsättning att det inte innebär risk för ytterligare våld. I de fall personerna lever tillsammans bör den våldsutövande lämna det gemensamma boendet. Ur ett barnperspektiv behöver barnet inte ryckas upp ur sin vanliga miljö och det sociala nätverket.

3.5 Samhandläggning kring särskilt utsatta grupper

I fråga om våld av närstående är vissa grupper särskilt sårbara på grund av att de ofta står i stark beroendeställning till den person eller de personer som utövar våldet.

I dessa fall måste den interna samverkan fungera bra och att våldsoffret får det stöd och skydd som motiveras av våldet. Det kan krävas samhandläggning, dvs. att vuxenhandläggare och barn- och familjehandläggare bedömer en våldsutsatt persons situation utifrån sina specifika ämnes- och kompetensområden. Gäller det exempelvis en våldsutsatt med missbruk kan våldet och missbruket utredas parallellt och utmynna i en bedömning av insatser för såväl våldsutsattheten som missbruket. Samma gäller vid handläggning av ärenden som avser våldsutsatta föräldrar med barn, våldsutsatta äldre personer och personer med funktionsnedsättning. Handläggarna från de olika kompetensområdena behöver träffa och bedöma personens situation, behov av stöd och skydd samtidigt bedöma personens våldsutsatthet.

3.6 Samverkan

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS2014:4) tydliggör socialnämndens ansvar gällande samverkan:

*Socialnämnden **ska** samverka för att samordna sina insatser så att de inte motverkar varandra. Om insatser ges till flera i en familj, ska samtliga insatser samordnas. Detta ska göras med beaktande av behovet av trygghet och säkerhet hos våldsoffret och barn som bevittnat våld. Skyldigheten av samverka gäller endast före sådana uppgifter för vilka det inte föreligger sekretess enligt offentlighets och sekretesslagen (2009:400) eller tystnadsplikten enligt 15 kap 1§ socialtjänstlagen (2001:453).*

*Socialnämnden **ska** vidare samverka externt med andra verksamheter, myndigheter och organisationer som berörs för att skapa förutsättningar för att samordna insatserna från de olika aktörerna så att de inte motverkar varandra. Om insatser ges till flera i en familj, ska nämnden även samverka för att skapa förutsättningar för att samordna samtliga insatser. Detta ska göras med beaktandet av behovet av trygghet och säkerhet hos våldsoffret och barn som bevittnat våld. Skyldigheten av samverka gäller endast före sådana uppgifter för vilka det inte föreligger sekretess enligt offentlighets och sekretesslagen (2009:400) eller tystnadsplikten enligt 15 kap 1§ socialtjänstlagen (2001:453). Socialnämnden ska fastställa var i verksamheten ansvaret för den interna och externa samverkan ska ligga.*

3.7 Kompetens

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS2014:4) tydliggör socialnämndens ansvar gällande kompetens:

*Den personal som arbetar med handläggning och uppföljning av alla slags ärenden som gäller enskilda enligt Socialtjänstlagen (2001:453) **bör** ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående samt ha förmågan att omsätta kunskap i det praktiska arbetet. Om ärendena avser våldsoffret vuxna, bör personalen dessutom ha socionomexamen. Bestämmelser om att socialnämnden ska använda handläggare som har avlagt svensk socionomexamen eller annan motsvarande utbildning för att utföra vissa uppgifter i socialtjänsten som gäller barn och ungdom finns i 3 kap. 3a och b §§ socialtjänstlagen (2001:453).*

*Personal som arbetar med handläggning och uppföljning av ärenden som gäller våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld **bör** dessutom ha kunskaper om:*

- *hur man för samtal med ett barn om våld och andra övergrepp, och*
- *vilka konsekvenser det kan få för ett barn att utsättas för eller bevittna våld eller andra övergrepp av eller mot närstående.*

4.0 Rättsligt skydd för våldsoffret

4.1 Polisen

Våld i nära relation är en brottslig handling och faller under allmänt åtal. Det innebär att det inte går att ta tillbaka en gjord polisanmälan om våld. En anmälan kan göras av den som är utsatt eller av någon närstående som känner till förhållandena. Polis och åklagare beslutar om en förundersökning ska inledas. Polisen kan även informera om vilka skyddsinsatser personer kan få hjälp med. Polisens personsäkerhetsarbete handlar om att stödja och skydda hotade människor och deras anhöriga. Alla skyddsåtgärden ska utgå från en hot- och riskbedömning och anpassas efter individens behov, miljö och situation. Har våldsoffret gjort en polisanmälan har denna oftast rätt till ett målsägandebiträde som kan vara till stöd och hjälp under både förundersökning och rättegång. Åklagaren kan besluta om kontaktförbud vilket innebär förbud för den våldsutövande personen att söka upp eller ta kontakt med den våldsutsatta/e. Kontaktförbudet kan också avse förbud att vistas i närheten av bostaden eller arbetsplatsen. Exempel på andra skyddsåtgärden är personskydd, trygghetstelefon och brottsofferstöd. Gjordes ingen polisanmälan tiden efter brottet finns det inget som hindrar att man gör det senare. Preskriptionstiden börjar räknas från den dag då brottet har begåtts. För barn börjar preskriptionstiden från den dag barnet fyller 18 år. Mer information finns på www.polisen.se och www.brottsoffermyndigheten.se

4.2 Stöd vid rättegång

Målsägarbiträde kan den person få som är brottsoffer (målsägande) och har blivit utsatt för exempelvis. sexualbrott, misshandel, olaga frihetsberövande, rån eller annat brott som kan ge fängelse för den som begått brottet. Är förutsättningarna för att få målsägandebiträde inte uppfyllda, kan åklagaren informera målsäganden om möjligheten att i stället få hjälp av en stödperson från en ideell organisation. Målsägandebiträdet är oftast en advokat eller biträdande jurist på en advokatbyrå. Ett målsägandebiträde ska lämna stöd och hjälp till målsäganden och tillvarata dennes intressen i målet. Målsägandebiträdet kostar ingenting för personen.

4.3 Särskild företrädare för barn

När det finns anledning att anta att ett brott har begåtts (som kan leda till fängelse) mot någon som är under 18 år och det kan befaras att vårdnadshavaren inte kommer att ta till vara barnets rätt, ska en särskild företrädare för barnet utses. Tanken är att företrädaren ska ta till vara barnets rätt under förundersökningen och i den följande rättegången. Det är åklagaren som ansöker om sådant förordnande hos tingsrätten. Till särskild företrädare får en advokat, en biträdande jurist på advokatbyrå eller någon annan utses. Det ställs krav på kunskaper och erfarenheter samt personliga egenskaper som gör företrädaren särskilt lämplig för uppdraget. Barn som upplevt våld kan ha rätt till särskild brottsskadeersättning.

4.4 Hantering av skyddade personuppgifter

En del personer som söker stöd hos socialtjänsten på grund av att de har utsatts för våld kan vara i behov av skyddade personuppgifter. Det är viktigt att socialtjänsten har kunskap om de olika former av skyddade personuppgifter som finns, hur man ansöker om att få sådana samt de krav som ställs på kommunens egen handläggning och hantering av information när det rör

skyddade personuppgifter. Det finns tre typer av skyddande personuppgifter som samhället kan använda sig av om en person är utsatt för våld eller hot om våld;

- *Sekretessmarkering* gör det svårare för andra att ta del av personuppgifter i folkboksregistret. Ansökan om sekretessmarkering gör man hos Skatteverket. Sekretessmarkering innebär att Skatteverket för in en markering vid den utsattes personuppgifter i folkbokföringsregistret. Markeringen anger att ingen får lämna ut uppgifterna utan tillstånd och säkerhetskontroll. Sekretessmarkeringen förs över till andra myndigheters register. För att få en sekretessmarkering bör den som söker sekretessmarkeringen ha ett intyg från exempelvis polis eller socialtjänst.
- *Skyddad folkbokföring* innebär att ha sin gamla adress kvar i folkbokföringsregistret men bo på en annan, hemlig adress. Skyddad folkbokföring är en större åtgärd än sekretessmarkering eftersom personen måste flytta till en ny adress men inte bli folkbokförd där. All post till en person som innehar skyddad folkbokföring går till ett regionalt skattekontor där särskilda handläggare hanterar och vidarebefordrar den. Skyddad folkbokföring kan en person ha i högst tre år. Ansökan om skyddad folkbokföring gör man på Skatteverket och personen som söker bör ha ett intyg från polis eller socialtjänst.
- *Fingerade personuppgifter* finns det möjlighet att få om någon utsatt för särskilt allvarlig brottslighet och hotas till liv, hälsa eller frihet. Det innebär att personen får nya identitetsuppgifter, till exempel ett nytt namn och personnummer. För att leva med fingerade personuppgifter måste personen flytta till ny hemlig ort. Det är komplicerat att leva med fingerade personuppgifter eftersom man måste börja om helt från början. Det här kan påverka livskvaliteten negativt och skyddet används enbart i undantagsfall, som en sista väg efter att andra mindre omfattande åtgärder prövats. Det är Rikspolisstyrelsen som beslutar om fingerade personuppgifter. En person som ansöker om eller har fått medgivande att använda fingerade personuppgifter för egen del få ansöka om medgivande även för ett barn som personen är vårdnadshavare för och varaktigt bor tillsammans med, om syftet är att ge skydd mot den andre vårdnadshavaren.

5.0 Kontaktuppgifter

- **Social verksamhet, Grästorps Kommun** 0514-580 00
www.grastorp.se
E-post: socialverksamhet@grastorp.se
- **Kvinnofridssamordnare** 0514-581 56
- **Socialjouren i Skövde**
Måndag– Torsdag, Söndag 17.00 – 23.00 0500-49 74 21, 0500-49 74 22
Fredag – Lördag 17.00 – 02.00 0500-49 74 21, 0500-49 74 22
- **Polisen** 114 14
www.polisen.se
- **Polisen i Lidköping** 0510-892 00
- **Sjukvårdsrådgivning** 1177
www.1177.se
- **Capio vårdcentral, Grästorp** 0514-70 45 00
- **Skaraborgs sjukhus Lidköping** 0510-850 00
- **Norra Älvsborgs sjukhus (NÄL), Trollhättan** 010-435 00 00
- **Barnpsykiatrisk mottagning i Lidköping** 0510-852 81
- **Vuxenpsykiatrisk öppenvårdsmottagning i Lidköping** 0510-48 44 00
- **Psykiatriska Akutmottagningen, Skaraborgs sjukhus Falköping** 0515-870 00
- **Familjerådgivning i Lidköping** 0510-77 08 78
- **Utväg Skaraborg**
www.utvag.se
Samordnare för kvinnor 0706-17 23 25
Samordnare för barn 0708-48 72 05
Samordnare för män 0767-64 69 35

- **Kvinnojouren Linnéan**
Måndag-Fredag 08.00-12.00 / 12.30-16.00 0510-219 00
Måndag-Söndag 16.00-23.00 0200-11 33 33
<http://www.kvinnojourenlinnean.se/>
E-post: kvinnojourenlinnean@telia.com
- www.tjejjouren.se/
- **Kvinnohuset och Kvinnojouren Tranan**
Måndag – Fredag 08.00-16.00 (Samtalsmottagning) 0500-41 86 68
Måndag – Söndag 18.00–23.00 (Kvinnojouren) 0500-41 86 68
www.kvinnohusettranan.se
E-post: info@kvinnohusettranan.com
- **Kvinnofridslinjen** 020-50 50 50
www.kvinnofridslinjen.se
- **Terrafem (telefonjour på flera språk)** 020-52 10 10
www.terrafem.org
- **Brottsofferjouren** 0510-235 88
boj.vskaraborg@telia.com
- **Åklagarkammaren i Skövde** 0500-47 24 50
- **BRIS ung för dig under 18 år** 116 111
- **Bris Vuxentelefon – om barn** 077-150 50 50
- **Barnhus Skaraborg**
Måndag – Fredag 08.00-16.00 0500-49 74 58, 0500-49 85 37
E-post: socialnamnden@skovde.se
- **RFSL – Riksförbundet för sexuellt likaberättigande**
Måndag – Fredag 13.00-15.00 08-50 16 29 00
www.rfsl.se

Ring alltid 112 vid nödsituation